

Чикалова М. М.,

доцент кафедри практики англійської мови Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка, кандидат педагогічних наук, доцент;

Коваленко С. М.,

доцент кафедри практики англійської мови Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка, кандидат педагогічних наук, доцент

Рецензент: Клочко Л. І.,

завідувач кафедри практики англійської мови Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка, кандидат філологічних наук, доцент

УПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕС ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СФЕРИ ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ

У статті проаналізовано сучасні вимоги до підготовки фахівців сфери туризму в закладі вищої освіти. З'ясовано, що поєднання теоретичної і практичної підготовки протягом навчання є обов'язковою умовою формування спеціаліста.

На основі дослідження визначено доцільність упровадження інноваційних освітніх технологій з метою вдосконалення професійних якостей та напрямів роботи майбутніх фахівців індустрії гостинності, оскільки сфера туризму відрізняється від інших змінюваністю, креативністю, новизною, індивідуальністю та масовістю водночас. Запропоновано впровадження нових інноваційних технологій, а також удосконалених класичних методів навчання відповідно до вимог сучасності.

Ключові слова: *інноваційні педагогічні технології, заклад вищої освіти, підготовка фахівців, сфера туризму.*

Постановка проблеми. Динамічний розвиток сучасного суспільства зумовлює зміни не лише в економічній чи культурній сферах життя, але й в освіті. Розроблення нових навчальних програм і планів відповідно до вимог часу, зростання обсягів та варіативності навчального матеріалу, поява нових методологічних підходів до проведення лекційних і практичних занять, зміна пріоритетів у підготовці майбутніх фахівців взагалі та сфери індустрії гостинності зокрема зумовлюють постійний пошук інноваційних освітніх технологій у педагогічній діяльності викладачів закладів вищої освіти. На перший погляд, педагогіка й туризм мають мало спільного. Досить часто пересічний громадянин розглядає туризм як сукупність рекреаційно-спортивно-оздоровлювальної діяльності в або поза межами країни проживання. Проте саме туризм тісно пов'язаний з духовною стороною життя людини, є могутнім чинником патріотичного виховання, формування любові до рідного краю, нації, культури, що підтверджується метою, зазначеною у "Стратегії розвитку

туризму та курортів на період до 2026 року", а саме: "сприяє ... гармонійному розвитку і консолідації суспільства, популяризації України у світі" [11]. Тож актуальність статті полягає у вирішенні як проблеми підготовки фахівців для сфери туризму, так і вимог, які ставлять роботодавці, спрямовані на результативність. Навчання за старими методиками вже не відповідає тенденціям сучасності, оскільки важливими є ініціативи, креативність, нововведення, а їх наслідком – суттєві зміни в освітньому просторі на основі впровадження інноваційних освітніх технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що проблемі успішної та ефективної підготовки майбутніх фахівців за умови впровадження інноваційних педагогічних технологій присвячені праці В. Безпалька, Л. Вікторової, О. Горіної, В. Євдокимова, В. Журавльова, В. Загвізинського, А. Ніколса, І. Прокопенка та інших. Науковці розглядають умови та способи підвищення якості сучасної професійної освіти взагалі й туристичної зокрема (Л. Кнодель, А. Конох, О. Мазаракі, П. Олійник, Л. Польова, В. Федорченко, Г. Цехмістрова, О. Черниш, Л. Чорна та ін.) та характеризують інновації в освітньому процесі як сучасні, прогресивні, креативні тощо.

Водночас варто зауважити, що наявних довготривалих методик упровадження інноваційних освітніх технологій у підготовці фахівців сфери туризму не може бути апріорі, зважаючи на мінливий характер індустрії гостинності й необхідність адаптації до змін, що відбуваються в суспільстві та є пріоритетами певного періоду розвитку суспільства. Саме тому розглядувана тема не втрачає значимості й потребує постійних розроблень, пропозицій, розвитку й удосконалення.

Мета статті полягає в аналізі та визначенні інноваційних освітніх технологій, які доцільно використовувати на будь-якому етапі підготовки фахівців для сфери туристичного бізнесу.

Виклад основного матеріалу. Підготовці фахівців сфери туристичного бізнесу приділяється постійна увага як викладацького складу й науковців, так і практиків і роботодавців, оскільки індустрія гостинності потребує інновацій, що виникають як результат систематичних експериментів, апробацій та застосування маркетингових комунікаційних інструментів. У зв'язку з цим актуалізується регулярне підвищення кваліфікації працівників сфери туризму, що теж здебільшого здійснюється на базі закладів вищої освіти. Робота з людьми, знання психологічних особливостей, уміння знаходити спільну мову з метою просування свого продукту на світовому ринку передбачають володіння не лише вузькоспеціалізованими вміннями й навичками, але й обізнаність у педагогіці та психології.

У "Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року" [11], схваленій розпорядженням Кабінету Міністрів України за № 168-р від 16 березня 2017 року, суттєва увага відведена саме організації "системи якісної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців туристичного супроводу та обслуговування, інших професій сфери туризму та курортів" [11]. У розділі "Дорожня карта та напрями реалізації Стратегії" виокремлено напрям "Розвиток людських ресурсів" [11], у якому наголошено на потребі вдосконалення "системи професійної підготовки фахівців сфери туризму та курортів й інших сфер діяльності, пов'язаних із туризмом, що сприятиме підвищенню рівня професійної підготовки фахівців у сфері туризму та курортів та якості обслуговування споживачів туристичних послуг шляхом:

- комплексного дослідження ринку праці у сфері туризму та курортів з метою визначення потреби у фахівцях відповідного профілю, розроблення відповідних базових компетентностей фахівців та підготовки освітніх програм із професійного навчання у сфері туризму та курортів з урахуванням виявлених потреб;
- гармонізації кваліфікаційних вимог та стандартів вищої освіти у вищих навчальних закладах, які забезпечують підготовку фахівців у сфері туризму та курортів, і стандартів професійної підготовки;

– затвердження кваліфікаційних вимог до фахівців туристичного супроводу;
 – залучення населення до популяризації туризму;
 – забезпечення наукового супроводження та досліджень у сфері туризму та курортів, запровадження прогресивних інноваційних розробок шляхом заохочення молоді до активної діяльності, розроблення інноваційних продуктів і започаткування бізнесу у сфері туризму та курортів за результатами проведення конкурсів на регіональному та галузевому рівні" [11].

Таким чином, ефективне виконання професійних обов'язків потребує комплексного підходу до фахової підготовки студентів, які навчаються за напрямом підготовки 6.140103 "Туризм" галузі знань 1401 "Сфера обслуговування", що, у свою чергу, відкриває для викладачів закладів вищої освіти простір для креативного підходу й упровадження інноваційних освітніх технологій.

Проаналізуємо зміст дефініцій "інновація", "інноваційні освітні технології". Так, термін "інновація" походить від латинського слова "innovato", що в перекладі означає зміна, покращення, оновлення чи введення нового. У педагогіці інновація трактується як нововведення в освітньому процесі, що сприяє покращенню результатів навчання.

Бачення науковцями сутності категорії "інноваційні освітні технології" значною мірою різняться щодо структури, організації і складових освітнього процесу (табл. 1).

Таблиця 1

**Трактування сутності понять "педагогічні технології"
та "педагогічна інновація"**

Рік	Автор	Трактування
Педагогічні технології		
1989	В. Беспалько [2]	"Педагогічна технологія – проект певної педагогічної системи, що реалізується на практиці; це змістова техніка реалізації навчально-виховного процесу, це не застигла схема, у яку вмонтовується педагогічний процес, а результат глибоко продуктивної творчої праці з оцінки й гармонізації багатьох чинників, що визначають ефективність процесів навчання й виховання"
1989	М. Кларін [7]	Розглядає педагогічну технологію як систему, зокрема як сукупність і послідовний порядок функціонування всіх особистісних, інструментальних і методичних засобів, які використовують для досягнення навчальної мети
2005	Г. Селевко [12]	Розглядає на трьох рівнях – загальнопедагогічному, частково-методичному та локальному
2008	Енциклопедія освіти / Академія пед. наук України ; голов. ред. В. Г. Кремень [5]	Педагогічні технології – технології, які забезпечують перетворення педагогічного процесу в освітній установі на цілеспрямовану діяльність усіх його суб'єктів. Теоретичне і практичне значення освітньої технології полягає в тому, що вона є ще одним системоутворювальним чинником освітнього процесу й освітньої діяльності, забезпечує їх цілісність, особистісну й соціально-економічну значущість. Об'єктами технологізації в освітній діяльності є цілі, зміст, організаційні форми сприйняття, перероблення і представлення інформації, взаємодії суб'єктів освітньої діяльності, процедури їх особистісно-професійної поведінки, самоуправління і творчого розвитку
2015	О. Антонова [1]	"...педагогічна технологія займає проміжне положення між наукою і практикою, оскільки функціонує і як науковий підхід, що досліджує найбільш раціональні

		шляхи навчання, і як система способів, принципів, що регулюють процес навчання, і як реальний процес навчання"
		Педагогічна інновація
1987	В. Загвязинський [6]	Трактує поняття як ідеї, підходи, методи та технології, що раніше не використовувалися, та їх комплекс, що має в собі прогресивне начало, що сприяє вирішенню завдань освіти в умовах, що змінюються
1991	Р. Юсуфбекова [17]	"Педагогічна інновація" визначається як зміст можливих змін педагогічної діяльності, що ведуть до раніше невідомого, розвивають теорію та практику навчання, тобто як процес створення, освоєння, використання та поширення нового
2002	Закон України "Про інноваційну діяльність" [10]	"Інновації у сфері освіти або освітні інновації" можна трактувати як новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно підвищують якість, ефективність і результативність навчально-виховного процесу. При цьому, основними елементами "освітньої інновації" є її носій (творча особистість), який має певну інноваційну ідею (ядро інновації) та проводить інноваційний експеримент (джерело інновації); споживач інновації – учень або група студентів, слухачів (які здобувають знання з певного напрямку), а також інституції, що забезпечують упровадження інновацій у навчальний процес (заклади освіти; наукові, методичні, науково-методичні установи; науково-виробничі підприємства; державні і місцеві органи управління освітою та самоврядування в галузі освіти)
2002	І. Підласий [8]	Вважає, що інновації – це ідеї, і процеси, і засоби, і результати, взяті у вигляді якісного вдосконалення педагогічної системи
2005	Г. Сиротинко [13]	Характеризує інновацію як новий педагогічний продукт – результат процесу створення нового, що відповідно оновлює педагогічну теорію і практику, оптимізуючи досягнення поставленої перед суспільством освітньої мети
2007	В. Полонський [9]	Трактує педагогічну інновацію як мотивований, цілеспрямований та усвідомлений процес зі створення, освоєння, використання й розповсюдження сучасних (або осучаснених) ідей (теорій, методик, технологій тощо), актуальних та адаптованих до певних умов і таких, що відповідають певним критеріям
2018	Р. Швай, М. Снятковські [16]	Інновації в закладах вищої освіти означають будь-які зміни, які можуть бути позитивно оцінені з точки зору певних критеріїв, а саме: вирівнювання освітніх можливостей для всіх категорій потенційних студентів, впливу освіти на інновації в економіці, поліпшення підготовки майбутніх фахівців до професійної діяльності та участі в суспільному житті

Сучасні освітні технології та інновації є обов'язковою умовою в підготовці фахівців для індустрії гостинності, оскільки сфері туризму притаманні такі характерні риси, як мінливість, креативність, новизна, індивідуальність водночас із масовістю тощо. Готуючи

студентів до роботи в галузі туристичного бізнесу, викладачеві потрібно враховувати не лише напрям викладання професійно спрямованих навчальних дисциплін з упровадженням інноваційних освітніх технологій, але й напрям безпосередньої практичної фахової підготовки, який також зазнає впливу постійних інновацій у сфері туризму. Туристська освіта належить до низки спеціальностей, що потребують перманентного оновлення, удосконалення, перепідготовки й підвищення кваліфікації, а отже, пріоритетом для неї є система "навчання впродовж життя". Таке навчання можливе на основі тренінгів, курсів підвищення кваліфікації, участі в різноманітних освітніх і професійних програмах як у межах країни, так і за кордоном на базі закладів освіти, які готують фахівців за напрямками підготовки "туризм", "ресторанна справа", "готельна справа" тощо, а також безпосередньо на підприємствах туристичної сфери.

Як **інноваційні технології навчання** в освітньому процесі майбутніх фахівців індустрії гостинності, перш за все, розглядаємо **поєднання теоретичної підготовки із практичною діяльністю на ринку туристичних послуг** (турагенції, туроператори, готелі, ресторани, транспортні компанії, екскурсійні бюро, бюро перекладів, департаменти культури та туризму в місцевих адміністраціях тощо) з урахуванням сучасних вимог роботодавця та потреб споживача. Спільна діяльність закладу вищої освіти й туристичного підприємства допоможе вирішити одночасно декілька проблем, а саме:

- відсутність достатньої матеріальної бази в закладі освіти;
- безпосередні контакти з клієнтом, занурення в реальні ситуації, які потребують критичного мислення, креативності й рішучості, а також прийняття рішень, відповідальності за них;
- набуття як теоретичного, так і практичного досвіду роботи з туристичною документацією (ваучери, страхові поліси, договори, анкети посольств для оформлення віз, транспортна та інша супроводжувальна документація тощо).

Інноваційність означає не лише появу абсолютно нового й неапробованого. **Інноваційними освітніми технологіями вважаємо й частково оновлені програми чи напрями організації освітнього процесу**, які відповідають вимогам певного періоду. Так, не втрачають актуальності (за умови творчої варіативності) **круглі столи, творчі майстерні, ситуативні ігри, проектні завдання, майстер-класи, тренінги, групові та індивідуальні проекти, рольові ігри зі створенням виробничих ситуацій** та інше. Усі ці елементи творчого інноваційного підходу до організації процесу підготовки фахівців для сфери туризму сприяють набуттю позитивного теоретико-практичного досвіду та впевненості у правильному виборі майбутньої професії. Таким чином реалізується завдання викладача з розкриття внутрішнього потенціалу кожного студента та формування самостійності у прийнятті рішень одночасно з умінням працювати в команді.

Ще одним дієвим методом навчання студентів за спеціальністю "Туризм" може стати їх залучення до **участі в міжнародних виставках у якості представників того чи іншого туристичного підприємства**, що дієво допоможе розвивати практичні комунікаційні, маркетингові й агентські навички. Більше того, на міжнародних виставках студенти матимуть реальну змогу проявити іншомовні комунікативні навички або (в разі їх відсутності) на своєму особистому досвіді усвідомити роль іноземних мов у майбутній кар'єрі та необхідність їх ретельного вивчення. Такі "занурення" в реальні життєві ситуації мають набагато більший ефект, аніж теоретичне вивчення "за партою". Звичайно, цикл теоретичних дисциплін залишається одним із пріоритетів у підготовці фахівців сфери туристичного бізнесу, адже досконале знання законодавчої бази та професійно-орієнтованої програми є обов'язковою умовою формування професійної готовності спеціаліста.

Висновки. Сучасний стан економічного розвитку суспільства, зокрема сфери індустрії гостинності, зумовлює перед освітніми закладами нового типу потребу вдосконалення методів викладання з метою підготовки якісного забезпечення кадрового складу туристської галузі. Потрійний альянс – викладач → студент → роботодавець – сприяє

реалізації такої мети. Таким чином, упровадження інновацій в освітньому процесі закладів вищої освіти, інноваційних освітніх технологій, які б заохочували й стимулювали студентів до навчання та пошуку нового, а також викликали постійну зацікавленість у обраній спеціальності в сучасних економічних умовах, потребує поєднання зусиль усіх зацікавлених сторін.

Список використаних джерел

1. Антонова О. Є. Педагогічні технології та їх класифікація як наукова проблема // Сучасні технології в освіті / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського / упоряд. : Філімонова Т.В., Тарнавська С. В., Орищенко І. О. та ін. ; наук. консультант Антонова О. Є. ; наук. ред. Березівська Л. Д. – К., 2015. – Ч. 1. Сучасні технології навчання : наук.-допом. бібліогр. покажч. – Вип. 2. – С. 8–15.
2. Беспалько В. П. Слагаемые педагогической технологии / В. П. Беспалько. – М. : Академия, 1989. – 210 с.
3. Гуцол А. В. Навчальна дисципліна "Інноваційні технології в туризмі" як важлива складова підготовки фахівців спеціальностей "Туризмознавство" і "Готельно-ресторанна справа" / А. В. Гуцол // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.– 2012. – Вип.4 (239). – (Серія "Педагогічні науки"). – С.124–129.
4. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навчальний посібник / І. М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 352 с.
5. Енциклопедія освіти / Академія пед. наук України ; голов. ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1038 с.
6. Загвязинский В. И. Педагогическое творчество учителя : монография / В. И. Загвязинский. – М. : Педагогика, 1987. – 160 с.
7. Кларин М. В. Педагогическая технология в учебном процессе / М. В. Кларин. – М., 1989. – 186 с.
8. Кукушкин В. С. Педагогические технологии : учебное пособие [для студентов педагогических специальностей] / под общей ред. В. С. Кукушкина. – 3-е издание, испр. и дополн. – М. : МАРТ, 2006. – 336 с.
9. Полонский В. М. Инновации в образовании (методологический анализ) / В. М. Полонский // Инновации в образовании. – 2007. – №3. – С. 4–12.
10. Про інноваційну діяльність : Закон України від 04.07.2002 № 40-IV (зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – Режим доступу: № 36. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.
11. Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 березня 2017 №168-р [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2017>.
12. Селевко Г. К. Педагогические технологии на основе активизации, интенсификации и эффективного управления УВП / Г. К. Селевко. – М. : НИИ школьных технологий, 2005. – 288 с.
13. Сиротинко Г. О. Інноваційний розвиток освіти : проблеми переходу від теорії до практики / Г. О. Сиротинко // Управління школою. – 2005. – № 1. – С. 15–18.
14. Цехмістрова Г. С. Інноваційні технології в навчальному процесі підготовки кадрів для туризму / Г. С. Цехмістрова // Нові технології навчання : збірник наук. праць. – К., 2003. – Вип. 35. – С. 54–64.
15. Чорна Л. В. Інноваційні технології в туризмі як навчальна дисципліна та складова розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців з туризму [Електронний ресурс] / Л. В. Чорна // Науковий вісник Донбасу. – 2014. – №2. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvd_2014_2_7.
16. Швай Р. Інноваційні процеси у сучасній освіті / Р. Швай, М. Снятковські // Молодий вчений. – 2018. – № 6 (12). – С. 350–353.

17. Юсуфбекова Н. Р. Общие основы педагогической инноватики : опыт разработки теории инновационных процессов в образовании : монография / Н. Р. Юсуфбекова. – М. : ЦС ПО РСФСР, 1991. – 91 с.

Чикалова М. Н., Коваленко С. Н. Внедрение инновационных педагогических технологий в процесс подготовки специалистов сферы туристического бизнеса

В статье проанализированы современные требования к подготовке специалистов сферы туризма в заведении высшего образования нового типа. Установлено, что сочетание теоретической и практической подготовки на протяжении обучения является необходимым условием формирования специалиста.

На основе исследования определена целесообразность внедрения инновационных педагогических технологий с целью усовершенствования профессиональных качеств направлений работы будущих специалистов индустрии гостеприимства, поскольку сфера туризма отличается от многих других изменчивостью, креативностью, новизной, индивидуальностью наряду с массовостью. Предложено внедрение инновационных технологий обучения, а также усовершенствованных классических методов обучения в соответствии с требованиями современности.

Ключевые слова: инновационные педагогические технологии, высшее учебное заведение, подготовка специалистов, сфера туризма.

Chykalova, M. M., Kovalenko, S. M. Innovative Educational Technologies Introduction Into the Process of Training Experts in the Field of Tourism Implementation of Innovative Pedagogical Technologies in the Process of Training Specialists in the Field of Tourism Business

The modern requirements for the training of specialists in the field of tourism in higher educational institutions of a new type are analysed. It is shown that the combination of theoretical and practical training should become an indisputable condition throughout the entire academic period. Innovations should be implemented not only in highly specialized areas (tourism, hotel business, restaurant business), but also in the integrated use in the educational process. Based on the research, the feasibility of innovative pedagogical technologies usage to improve the professional qualities of specialists in the hospitality industry has been determined, since this industry differs from many other ones by the complex of variability, creativity, individuality along with massiveness etc. The realization of this goal is promoted by a triple alliance, namely: Teacher, Student and Employer. The use of new innovative technologies, as well as advanced classical methods in the educational process in accordance with the requirements of the time, is proposed.

Key words: innovative pedagogical technologies, higher educational institution, training of experts, sphere of tourism.